Datum
2026-10-29

Diarienummer
4215/2026

Rättsligt ställningstagande

Apotekens försäljningspris (AUP) och leveranskostnader

Sammanfattning

I det försäljningspris för receptbelagda förmånsläkemedel som Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV) fastställer ingår bland annat administrativa och expeditionsrelaterade kostnader vid utlämnande av läkemedel. Apoteken får därför inte göra påslag till konsument för sådana kostnader. Det innebär att kostnaden för ett läkemedel som expedieras till konsument i öppenvårdsapotekens lokaler, antingen direkt eller inom viss tid enligt 10 § förordningen (2009:659) om handel med läkemedel, ska överensstämma med det av TLV fastställda försäljningspriset.

I förmånslagstiftningen regleras inte kostnader för andra frivilliga tjänster på öppenvårdsapotek. Det finns därmed inga hinder i förmånslagstiftningen mot att apotek debiterar konsumenter för frivilliga tjänster, som är relaterade till leverans och liknande. Vid distanshandel med läkemedel, det vill säga detaljhandel med läkemedel som innefattar distribution från ett öppenvårdsapotek till en konsument när konsumenten inte får tillgång till varan i öppenvårdsapotekets lokaler, kan alltså kostnader för sådan distribution tas ut av konsumenten, men kan inte räknas in i högkostnadsskyddet. Detta gäller också vid distanshandel vid akut behov, som kan medföra extra kostnader för ett apotek. Sådana kostnader får inte belasta läkemedelsförmånerna.

Frågeställning

I detta rättsliga ställningstagande behandlar TLV frågan om vilka kostnader för leverans till konsument som ska anses ingå i apotekens försäljningspris som TLV beslutar (också kallat AUP), när apoteken säljer läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna och som apoteken därmed inte får lägga till som extra påslag för konsumenten.

TLV har inom ramen för detta ställningstagande inte bedömt kostnader och priser avseende extempore- och licensläkemedel.

TANDVÅRDS- OCH LÄKEMEDELSFÖRMÅNSVERKET
Box 22520 [Fleminggatan 14], 104 22 Stockholm
Telefon: 08 568 420 50, registrator@tlv.se, www.tlv.se
Org. nr 202100-5364

Tillämpliga bestämmelser

Regler om inköps- och försäljningspris samt handelsmarginal

Enligt 7 § lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m. (förmånslagen), beslutar TLV om ett läkemedel eller en vara som avses i 18 § förmånslagen ska ingå i läkemedelsförmånerna. Enligt bestämmelsen fastställer TLV också inköpspris och försäljningspris som ska tillämpas av öppenvårdsapoteken. I 7 a och 7 b §§ förmånslagen finns bestämmelser om vissa läkemedel som får köpas in och säljas av öppenvårdsapotek till ett lägre pris än det som TLV har fastställt.

Med stöd av 4 a § förordningen (2002:687) om läkemedelsförmåner m.m. (förmåns-förordningen) har TLV meddelat föreskrifter om hur inköpspris och försäljningspris enligt 7 § förmånslagen ska fastställas. I föreskriften (TLVFS 2009:3) om handelsmarginal för läkemedel och andra varor som ingår i läkemedelsförmånerna (handelsmarginalföreskriften) framgår bland annat att i apotekens inköpspris ingår leveranskostnader till det enskilda öppenvårdsapoteket, och att med försäljningspris ska förstås apotekens inköpspris med tillägg för handelsmarginal enligt föreskrifterna (se 2 § handelsmarginalföreskriften).

Handelsmarginalen bestäms utifrån att det i inköpspriset ingår den leverans som behövs för att öppenvårdsapoteken ska kunna fullgöra sin tillhandahållandeskyldighet enligt lagen (2009:366) om handel med läkemedel (se 4 och 5 §§ handelsmarginalföreskriften).

Det finns inte några förarbetsuttalanden som närmare berör vilka kostnader som handelsmarginalen ska ersätta. I förarbetena till förmånslagen framgår bland annat att regeringen ansåg att TLV borde utforma de närmare detaljerna för hur handelsmarginalen ska beräknas, och att regeringen hade gett TLV i uppdrag att redovisa hur handelsmarginalen borde beräknas och vilka föreskrifter som borde gälla på området när den nya lagstiftningen trädde i kraft (se prop. 2008/09:145 s. 269 ff.). I delredovisningen av det aktuella regeringsuppdraget framgår att TLV ansett att handelsmarginalen ska ersätta apoteken för arbete att expediera recept med därtill hörande rådgivning till konsument, och att ersättningen också bör kompensera för andra kostnader, t.ex. kostnader att föra lager (TLV:s uppdrag angående omregleringen av apoteksmarknaden, Delrapportering den 1 april 2009 med anledning av regeringens uppdrag i samband med omregleringen av apoteksmarknaden, s. 10; TLV:s delrapportering den 1 april 2009 angående omregleringen av apoteksmarknaden)).

Regler om tillhandahållande av läkemedel

Apotekens tillhandahållandeskyldighet innebär att den som har Läkemedelsverkets tillstånd att bedriva detaljhandel med läkemedel till konsument ska tillhandahålla samtliga förordnade läkemedel, och samtliga förordnade varor som omfattas av förmånslagen, så snart det kan ske (se 2 kap. 6 § 3 lagen om handel med läkemedel). Om ett förordnat förmånsläkemedel har efterfrågats av en enskild konsument och det inte finns på öppenvårdsapoteket, ska apoteket beställa läkemedlet utan dröjsmål, dock senast klockan 16.00 om läkemedlet har efterfrågats samma dag före klockan 16.00 (se 9 § förordningen om handel med läkemedel). Om en sådan beställning av läkemedel för en enskild konsument har

gjorts senast klockan 16.00 en vardag ska läkemedlet levereras till apoteket senast nästa vardag före klockan 16.00 av den som bedriver partihandel med läkemedel enligt 3 kap. 1 § lagen om handel med läkemedel. Leveransskyldigheten gäller dock inte läkemedel som normalt inte finns tillgängliga hos partihandlaren (se 10 § förordningen om handel med läkemedel).

Om en konsument har ett akut behov av ett förordnat läkemedel och ett öppenvårdsapotek inte kan tillhandahålla läkemedlet omedelbart, kan det öppenvårdsapoteket anlitas som avhämtningsställe av ett annat öppenvårdsapotek som i undantagsfall för det akuta behovet expedierar och distribuerar läkemedlet. En förutsättning för detta förfarande är att läkemedelsbehovet inte kan tillgodoses genom normala beställningsrutiner. Det framgår i 19 § Läkemedelsverkets föreskrifter (HSLF-FS 2024:24) om distanshandel vid öppenvårds-apotek.

Bedömning

Öppenvårdsapotek ska tillämpa det försäljningspris som TLV beslutat och som innefattar handelsmarginalen, eller ett lägre försäljningspris enligt 7 b § förmånslagen. Utgångspunkten är därför att konsumenten inte ska betala något mer än det fastställda försäljningspriset för att få tillgång till läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna.

När det gäller bedömningen av vilka kostnader för leverans till konsument som ska ingå i försäljningspriset finns det anledning att skilja på:

- direkt utlämnande på apotek enligt de generella reglerna om tillhandahållande
- utlämnande på apotek efter distanshandel vid akut behov genom överlämnande mellan apotek
- distanshandel med leverans utanför apoteket.

Handelsmarginalen är tänkt att finansiera den verksamhet som ett öppenvårdsapotek måste bedriva för att uppfylla sina skyldigheter enligt bland annat lagen om handel med läkemedel, inklusive exempelvis farmaceutisk bemanning, tillhandahållande och lagring av läkemedel samt information och rådgivning till konsumenter. Varken lagtext, förarbeten eller TLV:s tidigare uttalanden ger stöd för att apoteken därutöver får debitera konsumenten särskilda expeditions-, administrations- eller hanteringsavgifter för förmånsläkemedel. Utgångs-punkten är därför att sådana kostnader ska täckas av handelsmarginalen.

Direkt utlämnande på apotek

Kostnaden för bland annat leverans av läkemedel till öppenvårdsapotek ingår uttryckligen i inköpspriset, enligt handelsmarginalsföreskriften. Som framgår ovan har TLV tidigare uttalat att även kostnader för expediering av recept med därtill hörande rådgivning till konsument samt andra kostnader, exempelvis för lagerhållning, ska ingå i handelsmarginalen. Det innebär enligt TLV att läkemedel som ingår i läkemedelsförmånerna och som lämnas ut direkt på ett öppenvårdsapotek i enlighet med reglerna för detta inte ska kosta den enskilda konsumenten mer än det försäljningspris som TLV har fastställt.

Detsamma gäller när ett apotek behöver beställa läkemedel från partihandlare för utlämning till konsument inom viss tid enligt 10 § förordningen om handel med läkemedel, som ingår i apotekens tillhandahållandeskyldighet.

Utlämnande på apotek efter distanshandel vid akut behov

När ett läkemedel beställs från ett annat apotek för att lämnas ut akut i enlighet med 19 § Läkemedelsverkets föreskrifter om distanshandel vid öppenvårdsapotek uppstår särskilda kostnader för transport mellan apoteken. Hanteringen är frivillig för öppenvårdsapoteken och ingår inte i apotekens tillhandahållandeskyldighet i 2 kap. 6 § 3 lagen om handel med läkemedel samt 9–10 §§ förordningen om handel med läkemedel.

Eftersom distanshandel vid akut behov inte ingår i apotekens tillhandahållandeskyldighet bedömer TLV att de extra kostnader som uppstår till följd av sådan distanshandel inte ingår i handelsmarginalen. Enligt TLV finns det därför inga regler som hindrar att kostnader som uppstår till följd av en sådan akut hantering kan debiteras konsumenten utanför läkemedelsförmånerna.

Distanshandel med leverans utanför apoteket

Många apotek erbjuder tilläggstjänster för leverans av läkemedel utanför öppenvårdsapotekets lokaler. Det finns inga regler som tar sikte på kostnader för leveranser av läkemedel inom läkemedelsförmånerna till en plats som konsumenten själv väljer, till exempel ett postombud. TLV bedömer därför att kostnader för hemleverans och liknande kan debiteras konsumenten, utanför läkemedelsförmånerna. Sådana kostnader kan därmed inte läggas till grund för konsumentens högkostnadsskydd enligt 5 § förmånslagen.

Sammantaget bedömer TLV att kostnader för apotekens tjänster för leverans av läkemedel inom läkemedelsförmånerna utanför öppenvårdsapotekets lokaler, exempelvis hemleverans till konsument, inte ingår i det av TLV beslutade försäljningspriset. Öppenvårdsapotek har därför möjlighet att debitera konsumenten för sådana tjänster utanför läkemedelsförmånerna.